

УДК 343.9.02-027.543:005.44
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2025-3-16>

ТРАНСКОРДОННА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА РОЛЬ У ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Стратонов Василь Миколайович,
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету
Stratonov@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7548-0630

У статті **поставлено за мету** дослідження поняття, ознаки та ролі транскордонної злочинності у глобалізації транснаціональної злочинності.

Для досягнення поставленої мети та отримання об'єктивних результатів було застосовано комплекс методів наукового дослідження, а саме: формально-логічний метод, системно-структурний метод, порівняльно-правовий метод, метод аналізу й синтезу, прогностичний метод.

Результати та висновки такої діяльності. У статті обґрунтовано, що транскордонна злочинність становить складне соціально-правове явище, яке поєднує ознаки організованої злочинної діяльності та водночас виступає базовою платформою для формування транснаціональних кримінальних мереж. Транскордонна злочинність характеризується високим рівнем мобільності, конспіративності, здатністю інтегруватися у легальні економічні структури та активно використовувати сучасні технології, що ускладнює її ідентифікацію й протидію. Наявність чіткої організаційної структури, стабільних каналів взаємодії та використання корупційних механізмів підсилюють її стійкість і вплив на національну та міжнародну безпеку. Доведено, що поширення транскордонної злочинності зумовлене низкою соціально-економічних, політичних та правових факторів, серед яких слід виділити глобалізацію, технологічний розвиток, збройні конфлікти, слабкість міжнародних механізмів протидії та мінізацію економіки. Транскордонна злочинність створює основу для глобалізації транснаціональних злочинних практик, інтегруючи локальні схеми у міждержавні кримінальні мережі, що зумовлює посилення взаємозалежності злочинних угруповань у світі та формує серйозні виклики для держав і міжнародних інституцій. Ефективна протидія цьому явищу потребує вдосконалення національного законодавства, зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів, активної міждержавної координації та використання глобальних механізмів співпраці у сфері безпеки.

Ключові слова: транскордонна злочинність, транснаціональна злочинність, глобалізація, організована злочинність, міжнародна безпека, кримінальні мережі, корупція, правоохоронна діяльність, тіньова економіка.

CROSS-BORDER CRIME: CONCEPTS, SIGNS AND ROLE IN THE GLOBALIZATION OF TRANSNATIONAL CRIME

Stratonov Vasyl Mykolayovych,
Doctor of Juridical Sciences, Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Professor at the Department of National, International Law and Law Enforcement
Kherson State University
stratonov@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7548-0630

The article **aims** to study the concepts, signs and role of cross -border crime in the globalization of transnational crime.

To achieve this goal and obtain objective results, a complex of methods of scientific research was applied, namely: formal-logical method, system-structural method, comparative legal method, method of analysis and synthesis, prognostic method.

Results and conclusions of such activity. The article substantiates that cross-border crime is a complex socio-legal phenomenon, which combines the features of organized criminal activity and at the same time acts as a basic platform for the formation of transnational criminal networks. Cross -border crime is characterized by a high level of mobility, conspiracy, the ability to integrate into legal economic structures and to actively use modern technologies, which complicates its identification and counteraction. The presence of a clear organizational structure, stable channels of interaction and the use of corruption mechanisms enhance its stability and influence on national and international security. It has been proven that the spread of cross-border crime is due to a number of socio-economic, political and legal factors, including globalization, technological development, armed conflicts, weakness of international mechanisms of counteraction and shadowing of the economy. Cross -border crime creates the basis for the globalization of transnational criminal practices, integrating

local schemes into interstate criminal networks, which leads to increased interdependence of criminal groups in the world and forms serious challenges for states and international institutions. Effective counteraction to this phenomenon requires the improvement of national legislation, strengthening the institutional capacity of law enforcement agencies, active interstate coordination and the use of global mechanisms of security in the field of security.

Ke words: *cross-border crime, transnational crime, globalization, organized crime, international security, criminal networks, corruption, law enforcement, shadow economy.*

Вступ. В умовах поглиблення глобалізаційних процесів злочинні угруповання активно використовують відкритість кордонів, розвиток міжнародної торгівлі та фінансових систем для розширення своєї діяльності. Розуміння сутності транскордонної злочинності, її специфічних ознак, таких як міждержавний характер, високий рівень організованості та використання передових технологій, є ключовим для розробки ефективних механізмів її протидії, що дозволяє не лише адекватно кваліфікувати такі правопорушення, а й формувати науково-обґрунтовані стратегії міжнародного співробітництва у сфері правохоронної діяльності. Особлива актуальність вивчення цієї проблематики пояснюється тим, що транскордонна злочинність є не просто сумою злочинів, вчинених на території кількох держав, а виступає структурним елементом глобальної транснаціональної злочинності. Аналіз її ролі в глобалізації злочинних процесів дає змогу виявити закономірності формування злочинних мереж, їхні зв'язки з корупційними схемами і тіньовою економікою, що сприяє розробці адекватних законодавчих ініціатив, спрямованих на гармонізацію правових норм, а також на вдосконалення системи міжнародної правової допомоги та обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн, що є критично важливим для протидії цьому динамічному та небезпечному явищу.

Мета статті полягає у дослідженні поняття, ознак та ролі транскордонної злочинності у глобалізації транснаціональної злочинності.

1. Поняття та ознаки поняття «транскордонна злочинність»

У науковій літературі відсутня єдність розуміння поняття «транскордонна злочинність», що зумовлює різноманітність підходів до його інтерпретації, адже одні дослідники зосереджують увагу на характеристиці безпосередньо транскордонних злочинних організацій, акцентуючи на їх структурі, ієрархії та методах функціонування, інші – пропонують визначати транскордонність, як специфічний підвид організованої злочинної діяльності, що вимагає особливих методів виявлення і протидії. Наприклад, Леган І.М. зауважує, що транскордонна злочинність – це «сукупність транснаціонально структурованих злочинних об'єднань різного якісно-кількісного складу, що створені з метою реалізації злочинних діянь, які характеризуються перетином кордону та створюють загрозу національній та міжнародній безпеці» (Леган, 2021), а О.М. Махлай підкреслює, що «нині організована злочинна діяльність у світі приймає транснаціональний характер, яка являє собою найбільш складний об'єкт для дослідження» (Махлай, 2017). Отже, завдяки транскордонному компоненту організовані злочинні угруповання набувають здатності виходити за межі окремих юрисдикцій, створювати стабільні канали

взаємодії з іноземними партнерами, формувати транснаціональні кримінальні мережі, що, у свою чергу, зумовлює виникнення нових загроз для міжнародної безпеки та правопорядку, оскільки злочинність перестає бути локалізованим явищем і стає частиною глобального кримінального простору.

Також, у більш широкому значенні, у науковій думці транскордонна злочинність ототожнюється та/або співвідноситься з поняттям «транснаціональна злочинність», що підкреслює її глобальний масштаб і здатність «виходити» за межі окремих держав. Зокрема, транскордонна злочинність посідає визначальне місце у системі транснаціональної злочинності, оскільки саме вона виступає вихідним рівнем переходу злочинної діяльності з національного у міжнародний вимір, а її сутність полягає у перетині державних кордонів при здійсненні протиправних дій, що трансформують локальні кримінальні практики у складні міждержавні схеми.

Нарешті, окрему позицію становить підхід, який передбачає, що «транскордонна», «транснаціональна» та «трансконтинентальна» злочинність відносяться до злочинів міжнародного характеру (міжнародної злочинності), оскільки транскордонна злочинність охоплює протиправні діяння, що виходять за межі юрисдикції однієї держави та безпосередньо пов'язані з перетином кордону, транснаціональна злочинність відображає більш широкий комплекс організованої злочинної діяльності, яка охоплює кілька держав та інтегрує різні злочинні структури у спільні кримінальні мережі, тоді як трансконтинентальна злочинність позначає глобалізовані форми злочинності, що функціонують на міжконтинентальному рівні та становлять загрозу міжнародній безпеці у світовому масштабі.

Таким чином, транскордонна злочинність виконує подвійну роль: з одного боку, вона є самостійним видом організованої злочинної діяльності з власними ознаками та специфікою, з іншого – слугує основою для формування ширших структур транснаціональної злочинності. Саме ця проміжна позиція робить її стратегічно важливим об'єктом дослідження, оскільки ефективна протидія транскордонним проявам може стати ключем до зменшення масштабів транснаціональної злочинності загалом.

Авторський колектив монографії «Транснаціональна злочинність: криміналістичний аналіз» зауважує, що транскордонна злочинність характеризується наступними ознаками «вони скоюються, як правило, на території декількох держав або на території, що не підпадає під юрисдикцію жодної держави; обтяжені іноземним елементом (діяння скоєне на іноземній території, є іноземці-співучасники, тощо); обидва вищевказаних моменти обумовлюють те, що в боротьбі з такого роду діяннями використання тільки національних засобів не може дати необхідного

ефекту) (Біленчук, 2011). Ми робимо висновок, що такий вид злочинності відрізняється наступними характерними рисами: 1) адаптується до змін у законодавстві та технологіях, виходячи за межі традиційних видів злочинів і переходячи до кіберзлочинності, фінансових махінацій та інших складних форм; 2) використовує сучасні комунікації, фінансові системи та транспортні мережі для координації своєї діяльності; 3) має чітку ієрархію, стабільні джерела доходів та професійне керівництво, що дозволяє їм витримувати тиск правоохоронних органів і швидко відновлюватися після втрат; 4) характеризується інтеграцією у легальний сектор економіки, що проявляється у створенні складних схем прикриття злочинної діяльності через фіктивні підприємства, офшорні структури та фінансові операції, спрямовані на легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом; 5) відзначається високим рівнем конспіративності, застосуванням сучасних технологій шифрування та анонімізації даних, що значно ускладнює процес документування протиправної діяльності та доведення вини; 6) виявляє мобільність та гнучкість, виражену у здатності швидко змінювати напрями злочинної активності залежно від політичних, економічних та правових умов у конкретних державах; 7) спирається на корупційні механізми, використовуючи їх як основний інструмент впливу на органи державної влади, правоохоронні структури та приватний сектор, що забезпечує відносну безкарність та стійкість організованих угруповань; 8) передбачає координацію діяльності злочинних угруповань у різних країнах, формування міжрегіональних і транснаціональних мереж зі складним розподілом функцій та сфер впливу; 9) здійснює деструктивний вплив на політичну, економічну та соціальну стабільність держав, підриває основи державного управління, створює передумови для поширення недовіри до правових інститутів і формує загрози національній та міжнародній безпеці; 10) відзначається значною кількістю різновидів, серед яких виокремлюються наркобізнес, торгівля людьми, кіберзлочинність, терористична діяльність, незаконний обіг зброї, фінансові шахрайства та інші форми, що постійно модифікуються і ускладнюють процес протидії тощо.

Отже, *транскордонна злочинність* – це комплексна форма організованої злочинної діяльності, що здійснюється угрупованнями або окремими особами із системним перетином державних кордонів, характеризується високим рівнем мобільності, конспіративності та інтеграції у легальні економічні й соціальні структури, ґрунтується на корупційних механізмах і використанні сучасних технологій, а також справляє деструктивний вплив на політичну, економічну і правову стабільність держав, створюючи загрозу національній та міжнародній безпеці.

2. Передумовами розвитку «транскордонної злочинності» та вплив її на глобалізацію «транснаціональної злочинності»

Визначення передумов розвитку транскордонної злочинності має суттєве наукове та практичне значення, оскільки дозволяє виявити комплекс соціально-економічних, політичних і правових детермінант її поширення, а також створює підґрунтя для розроблення ефективних механізмів запобігання і протидії даному явищу.

Отже, передумовами розвитку транскордонної злочинності на нашу думку виступають наступні фактори:

1. Екстериторіальна експансія злочинних економічних зв'язків, оскільки відмічається розширення злочинної діяльності за межі національних кордонів, головною метою якого є диверсифікація інвестицій у криміналізовані економічні структури на територіях сусідніх держав, що забезпечує зменшення криміногенних ризиків і ухилення від правоохоронного контролю на території первинної дислокації злочинної групи.

2. Інтеграція злочинності в легальні економічні структури та міжнародні економічні корпорації, завдяки чому забезпечується безперешкодний рух транснаціонального капіталу, що значно спрощує і «убезпечує» процеси легалізації (відмивання) злочинних доходів.

3. Формування транснаціональних шахрайських корпорацій, що діють під виглядом фіктивних міжнародних економічних організацій, оперують значними фінансовими ресурсами, використовують підроблені документи, укладають фіктивні договори, отримують кредити та авансові платежі, а також, проводять масштабні фінансові комбінації у банківській і податковій сферах.

4. Активізація транснаціонального промислово-економічного шпигунства шляхом несанкціонованого отримання комерційних таємниць з подальшим їх продажем з метою підриву конкурентоспроможності, що може призвести до банкрутства окремих підприємств і навіть цілих галузей національної та міжнародної економіки.

Серед факторів розвитку злочинів транскордонної злочинності також можна відмітити глобалізацію, вразливість світової економіки, збройні конфлікти, швидкий технологічний прогрес, малоефективну міжнародну діяльність в сфері протидії даній категорії злочинних діянь та ін. Транскордонна злочинність суттєво впливає на процеси глобалізації транснаціональної злочинності, оскільки саме вона створює передумови для інтеграції окремих злочинних практик у більш складні міжнародні мережі. Розширення сфер незаконної діяльності, таких як торгівля людьми, наркотиками, зброєю чи фінансовими ресурсами, сприяє формуванню транснаціональних кримінальних структур, що діють поза межами юрисдикції окремих держав. Унаслідок цього відбувається не лише посилення взаємозалежності між злочинними угрупованнями різних країн, а й ускладнення механізмів протидії, оскільки злочинність набуває глобального виміру, інтегруючись у соціально-економічні та політичні процеси світової спільноти. Так, на думку Н.А. Орловської така злочинність «як негативний результат глобалізації об'єднує держави світу в єдиний кримінальний простір із певним «розподілом ролей» (країни походження кримінальних товарів та послуг, країни-транзитери, країни-реципієнти, країни, у яких відмиваються доходи, одержані злочинним шляхом тощо)» (Орловська, 2018). Тому, в умовах глобалізації та зростання взаємозалежності держав Україна, як і більшість країн світу, вимушена відігравати певну роль у функціонуванні транскордонної та транснаціональної злочинності, адже з огляду на її геополітичне розташування, наявність протяжного державного кордону та складну вну-

трішньополітичну ситуацію, держава нерідко виступає транзитною територією і країною походження кримінальних товарів та послуг. Наприклад, у 2010-2013 рр. значно активізувалася діяльність міжнародних нарко-синдикатів на території України, зросли масштаби імпорту синтетичних наркотиків з Китаю та Індії, збільшився обсяг транзиту наркотиків з Південної Америки, Африки та Афганістану через порти Одеси, Іллічівська (Чорноморська) і Скадовська (Рис. 1).

Також зауважимо, що російсько-українська війна, що посилює вразливість України через економічну тінізацію, сприяє не лише використанню країни, як транзитної зони та реципієнта для легалізації злочинних доходів, але й спричиняє масштабне поширення нелегальної зброї, посилення корупційних схем, зростання торгівлі людьми та активізацію кіберзлочинності, що створює серйозні виклики для національної та міжнародної безпеки.

У цьому контексті протидія транскордонній злочинності набуває першочергового значення, оскільки вона є не лише засобом забезпечення належного рівня правопорядку всередині держави, але й важливим чинником підтримання міжнародної стабільності. Ефективна боротьба з цим явищем передбачає удосконалення національного законодавства, підвищення інституційної спроможності правоохоронних органів, посилення міждержавної координації та розвиток спільних механізмів інформаційного обміну. З огляду на зазначене, особливої актуальності набуває діяльність уповноважених органів, що безпосередньо реалізують практичні заходи протидії транскордонній злочинності та забезпечують взаємодію України з міжнародними правоохоронними структурами. Саме через їхню роботу стає можливим поєднання національних зусиль із глобальними ініціативами, спрямованими на боротьбу зі злочинністю, що виходить за межі державних кордонів. Так, станом на початок 2025 р. основними ключовими напрямками протидії транскордонній злочинності Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України (виконує функції Національного центрального бюро Інтерполу в Україні) стали: міжнародний розшук злочинців та зниклих безвісти, виявлення та протидія незаконному обігу зброї, розслідування сексуальних злочинів проти дітей, захист культурної спадщини, яка зазнала втрат в ході російсько-української війни, боротьби з особливо небезпечними злочинними угрупованнями та злочинними лідерами, протидії незаконному обігу радіоактивних матеріалів, відстеження незаконних активів злочинців, розшук воєнних злочинців, сприяння розслідуванню воєнних злочинів, злочинів проти людяності і геноциду (Національна поліція України, 2025).

Висновки. Транскордонна злочинність становить складне явище, яке поєднує риси організованої злочинної діяльності та водночас формує основу для розвитку транснаціональних кримінальних мереж. Її характерними особливостями виступають мобільність, гнучкість, конспіративність, інтеграція у легальні економічні структури, використання новітніх технологій та корупційних механізмів, що забезпечують їй здатність швидко адаптуватися до змін у суспільстві, зберігати стійкість та справляти негативний вплив на безпеку держав і міжнародної спільноти.

Рис. 1. Шляхи наркотрафіку через Україну (з відкритих джерел, за матеріалами сайту <https://argumentua.com/stati/narkotrafikua-ukraina-stanovitsya-vazhneishim-portom-dlya-narkomafii>)

Поширення транскордонної злочинності визначається глобалізаційними процесами, економічною вразливістю, політичною нестабільністю, розвитком технологій та слабкістю міжнародних механізмів протидії. Транскордонна злочинність виступає ключовим чинником, що перетворює локальні протиправні дії на складні міждержавні схеми, посилюючи взаємозалежність злочинних угруповань та ускладнюючи заходи боротьби з ними. Протидія транскордонній злочинності вимагає посилення правових та інституційних інструментів на національному рівні, тісної міждержавної взаємодії й використання глобальних механізмів співпраці, що дозволить зменшити масштаби її поширення та мінімізувати загрози для національної і міжнародної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лєган І.М. Транснаціональна злочинність, її різновиди та прояви: теоретико-методологічні аспекти. [Transnational crime, its varieties and manifestations: theoretical and methodological aspects] *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 32(71), №3.2021. С. 70–75. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/14.pdf (дата звернення: 12.08.2025)
2. Махлай О.М. Протидія транскордонній злочинній діяльності на державному кордоні України [Counteracting cross-border criminal activity at the state border of Ukraine]. *Право і суспільство*. № 5, частина 2/2017. С. 212–215. URL: http://pravoisusplstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_2/47.pdf (дата звернення: 12.08.2025)
3. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Паніотов Є.К. Транснаціональна злочинність: криміналістичний аналіз [Transnational crime: forensic analysis]. Монографія / За ред. П.Д. Біленчука. Київ: КИИ, 2011. 52 с. URL: <https://clar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/411b2b9a-3891-4da9-a47b-f2f42046425a/content> (дата звернення: 12.08.2025)

4. Орловська Н.А. Транскордонна злочинність: глобалізація чи глокалізація [Cross -border crime: globalization or globalization]. *Кримінальне право в умовах глобалізації: матер. Міжн. наук.-практ. конф.* (Одеса, 25 травня 2018р.). Одеса. НУ «ОЮА». С. 46–48. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_2/47.pdf (дата звернення: 12.08.2025)

5. Національне центральне бюро Інтерполу в Україні: 32 роки міжнародної співпраці та боротьби зі злочинністю [National Central Bureau of Interpol in Ukraine: 32 years of international cooperation and crime fight]. Офіційний веб-портал Національної поліції України. URL: <https://npu.gov.ua/news/natsionalne-tsentralne-biuro-interpolu-v-ukraini-32-roky-mizhnarodnoi-spivpratsi-ta-borotby-zi-zlochynnistiu> (дата звернення: 12.08.2025)

REFERENCES:

1. Lehan I.M. Transnatsionalna zlochynnist, yii riznovydy ta proiavy: teoretyko-metodolohichni aspekty. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: yurydychni nauky.* Tom 32(71), №3.2021. S. 70–75. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/14.pdf [in Ukrainian]

2. Makhlai O.M. Protydiia transkordonnii zlochynnoi diialnosti na derzhavnomu kordonii Ukrainy. *Pravo i suspilstvo.* № 5, chastyna 2/2017. S. 212–215. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_2/47.pdf [in Ukrainian]

3. Bilenchuk P.D., Kofanov A.V., Kobylanskyi O.L., Paniov Ye.K. Transnatsionalna zlochynnist: kryminalistychnyi analiz. *Monohrafiia / Za red. P.D. Bilenchuka.* Kyiv: KYI, 2011. 52 s. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/411b-2b9a-3891-4da9-a47b-f2f42046425a/content> [in Ukrainian]

4. Orlovska N.A. Transkordonna zlochynnist: hlobalizatsiia chy hlokalizatsiia. *Kryminalne pravo v umovakh hlobalizatsii: mater. Mizhnar. nauk.-prakt.konf.* (Одеса, 25 травня 2018р.). Одеса. НУ «ОЮА». С. 46–48. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_2/47.pdf [in Ukrainian]

5. Natsionalne tsentralne biuro Interpolu v Ukraini: 32 roky mizhnarodnoi spivpratsi ta borotby zi zlochynnistiu. Офіційний веб-портал Національної поліції України. URL: <https://npu.gov.ua/news/natsionalne-tsentralne-biuro-interpolu-v-ukraini-32-roky-mizhnarodnoi-spivpratsi-ta-borotby-zi-zlochynnistiu> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 29.08.2025

Рекомендована до друку 08.09.2025

Опублікована 01.10.2025